

Deze cursus is gewijd aan het opvallende verschil tussen het Engelse recht enerzijds en het West-Europese continentale recht anderzijds. Ze is een uitwerking van de openingslezing van het cursusjaar 2018-2019 door Prof. Dr. Mr. G.A.M.Strijards voor de

HAAGSE VOLKSUNIVERSITEIT

De uitgesproken versie op 12 september 2018 was korter. Deze werd ondersteund door een powerpointpresentatie. Deze presentatie is thans apart digitaal beschikbaar via de site www.gerardstrijards.nl onder de rubriek in de groene werkbalk “presentaties”.

Nederlands' BREXITperikelen

*De aanleiding voor deze vierwekelijkse lezingencyclus lag in de BREXIT. Hoe kwam het, dat de Britten het Brusselse rechtssysteem, opgetuigd voor de Europese Unie zo spuug- en spuugzat waren? Men sprak op het Europese vasteland van “onderbuikgevoelens”. Vol *dédain*. De Engelsen waren rare *insulaire* gasten. Ze hadden geen benul van de macrostructurele voordelen van de grootschalige *commune* rechtsruimte die de Unie hen bereidde. Ze hadden een verkeerd historisch zelfbeeld. Ze dachten nog dat ze een *Imperiale Grootmogendheid* waren. Ze dachten dat hun vloot de wereldzee beheerste. Ze zouden er nog wel achter komen hoezeer ze de plank missloegen. Maar hadden de Europeanen eigenlijk zelf wel een goed en passend zelfbeeld? Enig gebrek aan *critische zelfreflectie* was de Europeanen beslist niet vreemd. Zo werd de BREXIT-discussie een gesprek tussen*

Oost-Indisch doven. Het uitvoeringsarrangement van de BREXIT is nog steeds niet klaar. Maar de beslissing werd wél genomen. Londen weet nog steeds niet waaraan het begonnen is. Maar Brussel evenmin. Dat kwam in de lezing aan de orde. Het is thans volle bewaarheid. De lezing biedt de themata van de cyclus. Die wordt gehouden in 2022 in de culturele ruimte van de gemeentelijke Haagse Centrale Bibliotheek aan het Spui, steeds op een donderdagmiddag.

1. BREXIT: een onzalig thema

BREXIT is bijna niet meer van de voorpagina's van de kranten te branden. Ook in de journaals van de Nederlandse Publieke Omroep komt dit woord BREXIT steeds weer terug. *Brittania Exit*: Brittannië gaat eruit. Waaruit? Uit de Europese Unie. Je zou bijna vergeten dat het hier om een zelfstandig naamwoord gaat dat op een regenachtige woensdagmiddag is verzonnen door een aantal bekakt pratende elitaire Lagerhuis-leden in hun club te Londen. Het is een neologisme. Een volkomen nieuw woord, waar iedereen iets anders onder begrijpt. De inhoud, de strekking ervan, is niet te definiëren. Het is, gewichtig gesproken, een *indefiniendum*. Iets wat niet te definiëren is en iets wat vooral ook niet gedefinieerd moet worden. Een hocus pocus-begrip.

Voor Boris Johnson, de tegenstander van de huidige zittende Engelse premier Teresa May is het iets geweldigs. BREXIT is een wondermiddel. Een panacee tegen alle kwalen. Tegen de overspannen immigratie. Tegen de wachtlijsten in de medische zorg. Tegen de tegenvallende economische perspectieven. Tegen de onregelmatige dienstregelingen van British Rail. Tegen het klimaat dat de zeespiegel doet stijgen. Tegen de onregelmatige vuilnis-

ophaaldiensten. En vooral tegen de EU. Want die is slecht. Daarom wil Boris een harde BREXIT. Want zachte heelmeeesters maken stinkende wonden.

Wat BREXIT nu precies is, hoe het Britse uittreden uitgevoerd moet worden, dat vertelt Boris zijn publiek niet meteen. Als ze Boris maar premier maken, dan zal Engeland wel zien hoe BREXIT Brittannia eindelijk weer groot maakt. Dan zal Brittannia eindelijk weer de golven regeren, vloot of niet, en keren oude tijden weer om. BREXIT? Goed voor u. Dat is de slagzin, die allen overtuigt. En wie daar niet ontvankelijk voor is, is niet goed bij het hoofd. BREXIT is een BIOVITAL. Een geneesmiddel, dat in de zestiger jaren in de kranten werd aangeprezen als nieuw farmaceutisch medicament dat het eeuwig leven garandeerde. Een man in een witte jas hield het potje BIOVITAL tegen het licht – natuurlijk een t.l.-buis – en uit zijn mond kwam een ballon, met daarin de tekst: “BIOVITAL, goed voor u!”. De campagne bleek zwendel, want veel meer dan wat gestampde vitamines met aspirine zat niet in de pillen. Maar mensen kochten de potten bij de vleet. Want de wereld wil bedrogen worden. Dat is de onzalige dimensie van het BREXIT-thema. Ondertussen zitten we er mee. Want BREXIT is aanstonds realiteit.

Hoe komen de Britten toch aan hun BREXIT-mania? Ze waren toch lid van de Unie? En ze hadden daar toch voordeel van? De toetreding is hun in de tachtiger jaren van de vorige eeuw niet door de strot geduwd? Hoe komt die Boris toch steeds weer weg met zijn populistische verhalen? Wat is toch in de Engelsen gevaren?

2. Waarom zijn Britten Brexiteers van nature?

Van tijd tot tijd krijgen de Engelsen een soort insulaire stuipen. Dat laat de geschiedenis der Engelssprekende volken ons goed zien. Deze geschiedenis is briljant neergelegd door Winston Churchill in vier

kloeke delen. Die zijn ook in het Nederlands verkrijgbaar. Ze lezen als een trein, want schrijven, dat kon Winston wel. Wie wil weten, want er mis is, bijvoorbeeld, met Nederland, moet maar eens de passus opslaan waarin Engeland geregeerd wordt door onze stadhouder Willem III, als koning van Engeland sedert 1788. Winston wordt er nog kwaad over dat deze botte poldergast ooit eens de hermelijnen koningsmantel van Hendrik VIII heeft mogen dragen. Een nurks was het. Een homofiel. Met enge vriendjes. Een eigen lijfwacht had die vent, in versleten licht-blauw lakense uniformen. De purperen pracht van de *Horse Guards* was meneer te min. Hij liet zijn verachting voor Engelsen goed uitkomen, terloops. Kwetsend was het, want niemand wordt graag en passant vernederend behandeld, vooral, wanneer het zijdelings en opzettelijk gebeurt. Goed, achteraf bekeken heeft King Bill het niet echt slecht gedaan. Maar dat lag eigenlijk niet aan Bill, maar aan zijn vrouw Mary, die een wijze regente was en Willem maar wat liet dazen.

De Hollanders, praat er Winston niet van. Dat zijn bekrompen kruideniers, altijd geweest. Veldheren hebben ze nooit gehad en oorlogen winnen ze alleen als zij vuurwapens hebben en de vijand niet. Worden ze militair overvallen, dan gaan de Hollanders in leunstoelen voor hun huizen zitten aan de straatzijde en roepen de Engelsen als bondgenoten. Die komen dan, dapper als altijd. De Hollanders kijken dan wie wint. Soms wedden ze erom. En met degene die wint, sluiten ze dan verder een defensieve alliantie gevolgd door een handelsakkoord. Wie die lui als vriend heeft, heeft geen vijand meer nodig. Dat zag je maar aan de laatste twee wereldoorlogen. En dan, Churchill steekt het niet onder stoelen of banken, zijn de Hollanders nog niet eens de beroerdesten. De Fransen zijn veel erger. Die voeren wel oorlog, maar alleen als de Engelsen dienstplichtigen produceren die voor de Franse glorie willen

sneuelen. Ze zijn arrogant. Ze vragen met typisch Gallisch egoïsme alleen maar wat de Engelsen voor Frankrijk kunnen betekenen. Nooit, nooit, nooit komt het in hun hersens op om eens de vraag te stellen wat de Fransen voor Engeland zouden kunnen doen. Over de Duitsers hoeft Churchill niet eens te spreken. Hun ganzenpas mag gezien worden. Maar dat is dan ook het enige.

Dat is zo ongeveer de personele bezetting van het continent. Er loopt nog wel wat meer vreemd soort volk rond, Belgen, Spanjolen en vergeet de Italianen niet met hun knoflook, maar die mogen al helemaal geen naam hebben. Ze bestaan nu eenmaal, deze continenten, maar Churchill verheelt niet, dat de Engelsen veel gelukkiger zouden zijn als deze wezens, net als muskieten, niet tot het heilloze scheppingsplan hadden behoord. Dat is de impliciete boodschap van zijn geschiedenis van het Angelsaksisch taalmassief. En het is een poëtische boodschap. Een sprookje, dat de Brit inzuigt met de moedermelk. Hij is er van doordeesemd. Soms boert hij het op. Ja, de Engelsen zijn van nature Brexiteers. Chronisch afkerigen van dat continent. Hebben de Engelsen koorts, voelen ze zich slapjes, dan komt die neiging als een vliegende zinking op. Als een katterale koorts die om vomatieven, heftige braakmiddelen, vraagt, zou Nicolaas Beets zeggen.

3. De Engelse rechtsgeschiedenis

Deze neiging is niet van vandaag of gisteren. De Engelse rechtsgeschiedenis laat zien dat de Engelsen eigenlijk zo altijd gestaan hebben tegenover het vermaledijde continent. Gaat het niet goed met *good old England* – zoals verondersteld in Dickens' *Pickwick Papers* – dan komt dat door het continent. Niemand weet precies hoe. Juist daarom is dit uitgangspunt axiomatisch bepaald. Dat weet Boris ook. En daar speelt hij op in. Het gaat hier om

onderbuikgevoelens die sedert het prille begin van Englands soevereiniteit zich doen gelden in tijden van – al dan niet vooronderstelde – crises.

- De *Magna Charta* – de grondwet van Englands staatsleven – uit 1215 is op deze gevoelens gebaseerd. Op deze “grote acte” is het hele hedendaagse Angelsakische rechtssysteem gebaseerd. Dit charter, deze garantieovereenkomst, richt zich tegen het continent. Met name tegen de oprukkende invloed van de Paus. Deze gezagsdrager zagen de Engelse Edelen als een typische machtswellusteling. Een tiran, die de Engelse adel geniepig probeerde te knechten door de Koning van Engeland te verlagen tot vazal van de Heilige Stoel. Juncker, de huidige voorzitter van het college van EU-commissarissen is de opvolger van Zijne Heiligheid in moderne berijming en gestalte. Erger nog: Juncker is Hitler, generaal De Gaulle en Paus Gregorius de Grote ineen. En daar ben je als Engelsman tegen. Je kunt gewoonweg niet anders.
- Het Engelse recht is, als oervorm, ongeschreven *gewoonterecht*. Het wordt gemaakt op de plaats, waar dat recht moet gelden. Engelse rechters vinden dat recht. Ze snuiven het op, op de brink van het dorp of het gehucht, gezeten onder de raadseik. Ze zijn met die lucht opgegroeid. *Bloody foreigners* niet. De Italianen en Fransen besprenkelen zich met nare bodylotions en stinken naar het sperma van maanzieke bevers. Geen wonder dat zij de Engelse lijflucht niet te pakken krijgen. Niets begrijpen ze van de *common law*.
- Dat is dus typisch lokaal recht. Het wisselt daarom naar plaats en tijd. De rechter formuleert de rechtsregel. Maar de toepassing ervan laat hij logischerwijze over aan de plaatselijke inboorlingen die daartoe juries vormen. Kunnen die met de

regel niet uit de voeten, dan past de rechter die aan, hij licht ze nader toe of nuanceert de regel. Hij past er voor op, dat hij zich niet te ver verwijderd van de lokale meerderheidsrechtsovertuiging. Hij spreekt, als een Keltische druïde, *namens de groep. Namens de stam*. In de gewoonte zit altijd die tribale oerafstamming. Recht dient in beginsel niet gecentraliseerd te worden. Territoriale differentiaties horen echt bij de rechtspleging. Recht groeit op de brink van het dorp, zoals daar ook de rechtspraak-linde groeit. Dat is de idee van de *common law*, die de Engelsman zo dierbaar is. Die idee aanvaardde de Paus niet. Natuurlijk niet, die wilde gecentraliseerd wettenrecht dat afgestemd was op de politiek van Rome. Wettenrecht, dat kun je manipuleren ten behoeve van een politieke doelstelling. Het is abstract. Losgezongen van de alledaagse realiteit. Daarop waren de Bourgondische Hertogen uit. En de Habsburgers. Dat wou Napoleon ook. Dat willen alle continentalisten. Brussels recht is Napoleontisch recht. En dat moeten we niet op ons mooie Keltische eiland. Dat recht van Napoleon is een *travesty of justice*, heb ik eens een hooggepruikte rechter van het Crown Court of Wolverhampton horen zeggen.

- De Romeinen kenden al een kunstmatig *nationaliteitsbegrip*. Het was een kwestie van een formele benoeming. Het had niets te maken met de plaats van de geboorte of de familie-stamboom. Je kon door een wettelijk geregelde erkenningsprocedure “Romein” worden. Een barbaar ook. Zoals een Germaan. Of een Teutoon. Dat was logisch: de Romeinen hadden zelf maar een gebrekkige bevolkingsaanwas. Ze waren daarom, was het slechts voor de instandhouding van hun belangrijke militaire strategische reserve, bereid buitenlanders toe te laten in hun leger. En van daaruit lag het voor de hand verdienstelijke buitenlanders toe te laten tot

ambtelijke bedieningen en een ambtenarenstatus. Als ze maar gecertificeerd werden door hun opleiding, dan was dat acceptabel: ze moesten wel behoorlijk Latijn kunnen lezen, spreken en schrijven en zich voor het oog accommoderen. Daardoor kon het Romeinse rijk wassen. Maar de echte Romeinse harde kern verloor daarmee de grip op dat territoriaal bepaalde Rijk, toen het begon te imploderen door de bevolkingsaanwas van vreemde herkomst. Daarop mag Boris Johnson graag hameren in zijn talloze journalistieke monografieën waarmee hij Engeland thans overstroomt. De analogie is treffend. En kun je in verband hiermee een Tacitus of zo citeren – en dat kan onze Boris – dan ben je helemaal overtuigend. Een Latijnse zinspreuk, een adagium, is in Britse intellectuele kringen onweerstaanbaar. Zoals in Nederland een referte aan Hugo de Groot, al is dan meestal het citaat volkomen uit het verband gerukt. Zoals ook bij Boris vaak het geval is.

- De Paus nam dit systeem over. Dat lag voor de hand, want Zijne Heiligheid kende geen territoriale beperkingen bij zijn machtsaanspraken. Hij wilde de hele wereld onderwerpen. Zijn rechtsmacht had hij van Christus. En Christus regeerde universeel. De Paus, als zijn plaatsvervanger, dus ook. Een technocratisch ambtelijk apparaat kon Hem daarbij helpen. Een ambtenarendom, losgezongen van enige nationale beperking. Dat paste ook bij Zijn universele claims. En ook dat is symptomatisch voor de Junckers van deze tijd. Daarom is nu de helft van Birmingham een *no go-area*: door de Brusselse immigratiepolitiek, die destijds ook het Romeinse Rijk deed ondergaan. Zonder BREXIT staat dat alle Engelse steden en graafschappen te wachten.

4. Boris zet zich af tegen John Lackland

Jan zonder land, *John Lackland*, was de middeleeuwse Engelse vorst, die de kroondomeinen verkwanselde aan de Paus. John gaf geld uit als water. Hij kwam op zwart zaad. Het was een engerd. Een gnoom. Churchill beschrijft beeldend zijn gierende kakelende lach en vale gestalte. En Jan was best bereid zijn hele territoriale jurisdictie, die hij als soeverein moest beheren, in leen te geven aan de Paus. Tegen goudgeld. Dat zou betekenen dat ook de vazallen, de ridders, leenhorig zouden worden via hun koning, aan Rome. Dus aan de Paus. De Paus gold, in het westelijk middeleeuws Europa, sedert de negende eeuw, als de opvolger van de Romeinse Keizer. Aldus zou die Paus de territoriale interne en externe soevereiniteit over Engeland verwerven die de Romeinse heirscharen tijdens hun veroveringstochten tot aan de muur van Hadrianus nooit hadden kunnen verwerven. Dat nooit, hebben de edelen van Engeland gedacht.

De Magna Charta is dan ook een vaststellingsovereenkomst tussen die edelen en hun koning, dat hij die leenhorigheid nimmer zal aangaan. Hij zal de vrijheden en de grondrechten van zijn vazallen in Engeland onvoorwaardelijk respecteren en de Paus buiten zijn territoriale rechtskring houden. Het is dus allerminst een grondwet in moderne zin. Het is een wederkerige verbintenis, waarbij de koning *alleen* zijn edelen iets garandeert. Tegen invloeden van buitenaf, van het continent. Aan de individuele onderdanen of ingezetenen wordt niets gegarandeerd. Ook niet, dat zij niet in slafelijkheid zullen verkeren jegens hun graven: het tegendeel was de intentie. De Engelsen, als volk, zijn nooit partij geweest van dit Charter. Het Charter richtte zich nooit tot alle ingezetenen van Engeland. Alleen de edelen kregen waarborgen. Wel is het Charter de humuslaag van een constitutionele ontwikkeling waarbij uiteindelijk in 1688 – in de

Glorious Revolution – aan de burgers bepaalde door de common law ontwikkelde fundamentele rechten werd geborgd. Rechten die niet in de wet gedefinieerd behoeften te worden. Omdat ze zo vanzelfsprekend waren, dat de rechter ze vanzelf al onder de dorpslinde kon vinden. De *Bill of Rights* uit 1688 die toekomt aan iedere ingezetene geeft procesmatig aan, wat dient te gebeuren, als binnen het rechtsgebied van de Kroon een van deze rechten geschonden schijnt te worden. Hij kan de Koning inroepen om de rechtsschennis te onderzoeken. Want deze dient de *law of England* te borgen aan ieder binnen zijn rechtsgebied, zijn *realm*. Dat doet de ingezetene via een ingewikkeld systeem van verzoekschriften, de zogeheten “*writs*”. De Koning in persoon wordt aangeroepen om zijn heilige plicht tot zekerstelling van zijn vrede binnen zijn grondgebied na te komen. De plechtige redactie van deze “*writs*” staat in de ziel van de Engelsman gegrift. Hij krijgt ze via de media steeds weer voorgetoverd. De *writ of habeas corpus* is een beroemde. Dat is het verzoekschrift aan de Koning om te onderzoeken of een detentie eigenlijk wel rechtmatig is. Deze writ kan oorspronkelijk ingeroepen worden door allen die tot ’s Konings vrede zijn *toegelaten*. Niet door de *illegale immigrant*. Wie niet in ’s konings vrede deelt en dat ook niet wil, kan zich er niet op beroepen. *Nemo suam turpitudinem allegans audiatur*. Niemand mag zich in rechte beroepen op eigener onrechtmatigheid. Daar heb je nu zo’n adagium, dat Boris zo graag wil revitaliseren. De goede oude tijd. Good Queen Bess.

5. *Lawfully within the territory*

Daar zit dan ook net de pijn. Want het Brusselse EU-recht garandeert alle grondrechten aan *iedereen* die binnen de territoriale scoop van de gemeenschappelijke rechtsruimte van de Europese Unie verkeert. Hij is dan “*within the jurisdiction*” van de Europese Unie. Ook als hij niet toegelaten is en er geen aanspraak op kan maken dat hij ooit

toegelaten zal worden. Dat heeft te maken met een bijzondere interpretatie van het Straatsburgse Verdrag betreffende de Mensenrechten. Wie in die ruimte verkeert, al is het *unlawfully*, kan aanspraak maken op alle grondrechten die dat verdrag borgt, ook al heeft een rechter de toegangsverschaffing onrechtmatig verklaard. Zelfs als de vreemdeling technisch uitzetbaar is. Een illegaal kan daarom, via een getrapte redenering, in Nederland toch toegang krijgen tot de collectieve sector van de volksverzekeringen, ook al heeft hij nooit enige belastingafdracht verricht middels een belastbaar feit. Kortom: ook illegalen krijgen in Nederland uiteindelijk uitkeringen ingevolge de Algemene Bijstandswet. Ze kunnen Individuele Huursubsidie krijgen en ook medische voorzieningen, en zulks ongeacht of de Nederlandse overheid hun verblijf billijkt en aanvaardt. Als blijkt van hun toegangsverschaffing, onrechtmatig of niet, kunnen zij deze voorzieningen en verstrekkingen op den duur krijgen, want het tegendeel zou discriminatie opleveren. En discriminatie is bij de Grondwet verboden en bovendien is het een inhumane en vernederende behandeling. Daar komt de praktijk op neer.

Dat wil er nu bij de Engelsman niet in. Niet *within the peace of the Queens Realm*, zoals historisch in het Engelse recht geduid. Daarin zit zijn grondige afkeer van de Europese Immigratierichtlijnen, Terugkeerrichtlijnen en definities van “toelating”, “toegang” en “toegangsverschaffing” waarbij een achttien-karaats illegaal procesmatig verkleurt naar een rechtmatig verblijvende. Daaraan wijt hij de langzame maar grondige ondermijning van het collectieve zekerheidsstelsel dat in de eerste helft van de twintigste eeuw zo moeizaam is opgebouwd. En laat het aan Boris Johnson maar over om dat idee illustratief uit te bouwen. Met de beschuldiging dat dat allemaal aan Brussel en Juncker ligt.

Dat laatste is niet zo. Birmingham wordt in dit verband genoemd als afschrikwekkend voorbeeld – Liverpool hebben de Tabloids-journalisten kennelijk nog niet voldoende geëxploreerd – maar de Indiërs, Pakistani, en immigranten uit het Verre Oosten die men daar in de buitenwijken aantreft zijn de personele gevolgen van de liquidatie van het roemvolle Britse Imperium. De Britten zagen na 1946 aanstonds in dat de USA hen dit Rijk niet zou laten. Zij droegen dus in getrapte fasen de souvereiniteit aan de voormalige dominions, kolonieën en protectoraatsgebieden over, maar gaven de voormalige Britse nationalen en daarmee gelijk gestelden een lange *opting-in* periode. Deze personen konden langere tijd twee of meer nationaliteiten op hun hoofd verenigen. Ze wachtten opportuniteitshalve af hoe de politieke constellatie zich in hun thuisland ontwikkelde. En kwam het hun beter uit te opteren voor de Britse hoedanigheid, dan deden zij dat, ook ten behoeve van hun secundaire migranten, hun nakomende families en aangehörigen. Een royale regeling met een onvoorziene cascade van gevolgen. Die niet aan het Unie-beleid is te wijten. Boris vertelt dat er niet bij. Dat komt hem, gelet op zijn *framing* op dit moment niet uit.

6. *Nederland en perfidious Albion*

Wat moet Nederland nu van BREXIT denken? Nederland heeft Engeland altijd nodig gehad om een continentaal machtsevenwicht te borgen waarbij het niet vermorzeld werd tussen Londen en Parijs. Dat is vanaf de oorsprong van de Nederlandse staat zo geweest. Zodra wij ons willen vrijvechten van Spanje in de opstand, die wel de “Tachtigjarige Oorlog” wordt genoemd, vragen wij Elisabeth I van Engeland om hulp.

We weten te goed dat wij het nooit tegen Frankrijk en Spanje kunnen opnemen. En we weten te goed dat Frankrijk en Spanje van het ene

moment op het andere kunnen veranderen van verbitterde onderlinge vijanden in intieme vrienden. Dat is dan ook de inzet van de buitenlandse Politiek van Johan van Oldenbarneveldt, onze eerste minister van Buitenlandse Zaken, die nu wat mistroostig in zijn leunstoel naar de torentjes van de Ridderzaal zit te staren. Dat blijft de toelichting van Johan De Witt en dat wordt die van Van Hogendorp als hij de Engelsen vraagt in 1813 om goed te vinden dat een Oranje soeverein vorst in Nederland zal zijn. De Engelsen vinden dat goed. Frankrijk geldt als bestendig agressor. Maar Pruisen is in opkomst, en daar krijgt Wellington rare gevoelens bij. Hij geeft Nederland de Indische Archipel gedeeltelijk terug, als er dan maar een staand volksleger wordt geworven. België krijgen we er ook bij en Luxemburg, als we maar flinke garnizoenen in de zuidelijke barrièreplaatsen leggen. Want Napoleon zit op Elba. En die roert zich nog wel, dat ziet Wellington aankomen. Dat wordt de slag bij Waterloo.

Zodra Engeland Nederland in zijn sop gaar laat koken gaat het mis met deze gezellige moerasdelta. Dan kan België in opstand komen en zich afscheiden. Pruisen kan Nederland gerust bedreigen. Frankrijk ook, maar Wellington fluit dat toch uiteindelijk terug. Als Willem I, die even de verhoudingen vergeten was, zich grommend schikt in de vredesregeling van de Londense Declaratie van 1814 en 1815. Zo blijft het de negentiende en twintigste eeuw. In 1914 valt Duitsland Nederland niet binnen, omdat het dan een totale blokkade-oorlog van Londen ducht. Niet omdat het Nederlandse Veldleger enige afschrikkende werking had. En omdat Hitler die blokkade onderschat, valt hij in mei 1940 wel binnen in ons land van kribbige kruideniers en treft een totaal ontregeld leger aan, waar hij doorheen banjert omdat Londen zich teveel op Noord-Frankrijk meende te moeten concentreren. In 1946 krijgen we onze Indische koloniën niet terug,

omdat Londen het niet goed vindt. En dat vindt het niet goed omdat Washington het niet goedvindt. De Engelssprekende volken hebben elkaar op dit punt gevonden. Ook al heeft Londen Nederland eerst gesteund in zijn rekoloniseringspolitiek, opportunistisch als altijd, heeft het zich tot niets verbonden. Het heeft dus de handen vrij gehouden van het continent. Onbetrouwbaar Albion. Churchill komt het Wilhelmina nog eens persoonlijk vertellen.

7. Luns en zijn toetredingspolitiek

Luns was een man die nog steeds tot de verbeelding spreekt, ondermeer vanwege zijn kinderachtige gehechtheid aan het gala-uniform dat een minister op Prinsjesdag en bij staatsontvangsten in Den Haag mocht dragen. Een prachtig pak, met een grote wit-bepluimde steek, een witte lakense broek en dubbele gulden bies, gouden kraagspiegels met eikenlovers en kleppassanten met statiedegen. Hij droeg het met zwier en verwe, maar ging er ook mee op de Haagse Antiekmarkt op het Lange Voorhout de stalletjes langs, zogenaamd op zoek naar een porseleinen bonbonnière, in de hoop dat iemand zou zeggen: “ Bent u soms Zijne Excellentie Luns”? De kooplui, Hagenezen bij uitstek, hielden zich stijf en keken of Luns Luns niet was, een subtiele gelaatstrekking die mij niet gegeven zou zijn.

Toch was Luns allerminst gek. Hij zag heel goed dat de Franse President De Gaulle bezig was van de EEG een Franse belangenassociatie te maken die wellicht uiteindelijk zou kunnen uitgroeien tot een defensie-associatie ten behoeve van Parijs. Iets wat sedert 1919 de Franse gemoederen had beheerst. Van de Volkenbond wilde Parijs ook iets dergelijks maken. Het gevaarlijke was dat de Duitse Bondskanselier Konrad Adenauer Parijs hierin ter wille was. Konrad wilde een Duitse eenwording. De Deutsche

Demokratische Republik, dat monster van Stalin, moest verdwijnen. Er moest weer een Duitse bondsstaat komen, grenzend aan Polen. Dus grenzend aan het zo gevaarlijke communistische Oostblok. Dat was link voor Duitsland, dat nog uit oorlogswonden bloedde. Parijs moest daarom de eeuwigdurende neutraliteit van Duitsland garanderen, zoals het dat ook had gedaan sedert 1831 ten aanzien van België. Wie Duitsland aanviel, zou Parijs op zijn dak krijgen. Het Franse leger zou neutraal Duitsland ten dienste staan. Dan zou Duitsland fors kunnen bezuinigen op zijn defensie. En de USA zou zijn legers kunnen wegtrekken uit de Duitse Laagvlakte. Parijs zou, omdat het deze garantieplicht erbij kreeg, daarom gerust een zelfstandige nucleaire "*force de frappe*" kunnen ontwikkelen, een soort west-Europese mobiele interventiemacht. Dat was het hartelapje van De Gaulle. Beide staatslieden wilden Brittannië koste wat het kosten moest buiten de EEG houden. Dat kostte weinig moeite omdat de Britse economie nog steeds op apegapen lag en het pond sterling zwaar inflatoir bleek.

Toch wilde Luns de Britten aan boord. Alleen met Londen zou Den Haag Bonn en Parijs partij kunnen geven. Dat werd de inzet van het kabinet-De Jong in 1967. Daartoe organiseerde Den Haag de zaak zo, dat het gastheer werd van de eerstvolgende EEG-bijeenkomst. De Jong zette de zaak op scherp: Londen had het EEG-verdrag aanvaard, het toonde zich continentaal gezind en was bereid de rechtsmacht van de Straatsburgse rechter over de gelding van de mensenrechten te aanvaarden. Dat had de Engelse premier Wilson in blanco verklaard. Er was geen beletsel meer om de eilandbewoners te verwelkomen in de handelsassociatie. De Gaulle moest nu maar eens zijn kaarten laten zien. Had hij eigenlijk wel troeven?

Luns heeft nooit onder stoelen of banken gestoken: wil Nederland staatszelfstandigheid behouden binnen het continentaal

krachtenveld, dan moet Parijs bedwongen worden in zijn expansieve aandriften. Want hoe irreëel deze plegen te zijn, ze dijen uit als wortelloof op leidingwater. Daarom organiseerde Luns een topconferentie van de zes regeringsleiders van de EEG op het moment dat Frankrijk het niet op een breuk durfde te laten aankomen met de vijf anderen. Zo'n breuk zou immers ook Frankrijks economische en militaire zwakte zou demonstreren bij de "Alleingang" die daar het gevolg van zou zijn. Het had internationaal weer eens een zeperd gehaald bij het spelen van grootmachtje. Ondermeer bij een interventiepoging in de zesdaagse oorlog tussen Israël en Egypte.

Parijs kreeg geen onvoorwaardelijke steun uit Bonn. Adenauer immers was niet meer. Zijn opvolger Kiesinger, was te onzeker. Luns durfde het zelfs aan De Gaulle te schofferen. Alleen via Londen kon de toegang tot de Atlantische wereld aan de Lage Landen en de Scandinavische staten adequaat geborgd worden. Dat gaf uiteindelijk de doorslag. Zonder Londen geen facilitatie van de toegang tot de *Common Wealth* van destijds en zonder deze toegang kon Rotterdam nooit Europoort worden. Luns wist: Rotterdam verdient de centen, die Amsterdam bij bakken uitgeeft. Maar Londen maakt dat mogelijk. En daarzonder zou Nederland nergens blijven. Dat was toen zo. En dat is nog zo. Luns won. En zijn pleit mag niet verloren gaan. Dat moet onze inzet zijn.

8. De harde BREXIT

Die inzet mag niet buiten de onderhandelingsgremia gewaagd worden die Brussel thans organiseert. Brussel heeft dat de Lage Landen bezworen. Luns kon nog op zijn eentje rechtstreeks met Londen de toetreding orkestreren. Dat solisme kan, sedert het Verdrag van Lissabon niet meer. Dat behoudt de gemeenschappelijke

handelspolitiek immers voor aan Brussel. May zet in op een zachte BREXIT met overgangsregelingen, gefaseerde afbouw van de subsidietrajecten en de terugstortingen door Londen alsmede de kwijting van schadeloosstellingen voor gedane investeringen. Ingewikkeld. Voor Rotterdam een aanvaardbare tussenoplossing, omdat May uitdrukkelijk de uitwisseling van diensten en goederen onder het vrijhandelsregime wil houden. Brussel houdt de boot af. Het wil dat Londen door het stof gaat. En terugkomt op de BREXIT. Brussel: dat zijn Berlijn en Parijs. En de Duitsers en de Fransen zijn nooit zo blij geweest met de Britten.

Maar BREXIT is een mythe aan het worden in Britse conservatieve ogen. Johnson maakt er een prestige-kwestie van. Dan is het risico, bij een onverhoedse kabinetswisseling, dat de stekker ineens eruit getrokken wordt.

Met allerlei onvoorziene en dus niet beoogde nevengevolgen. Het is, alsof men een brugsegment opblaast om een aanrukkend pantserleger de doorgang te verhinderen, terwijl men vergeet dat communicatielijnen en nutsvoorzieningen onder het wegdek van het segment lopen. Het Nederlandse Veldleger trachtte aldus in de meidagen van 1940 de toegang aan de lichte pantserafdeling van Von Küchlers Legerkorps tot de Vesting Holland te beletten. Met als gevolg dat de Peeldivisie in het zuidoosten van Brabant geen contact meer kon krijgen via telex, telefoon en telegraaf met het Algemeen Hoofdkwartier in Den Haag. Deze verloren divisie kon daarom geen contact maken met de verkenningsseenheden die Frankrijk al had vooruitgestuurd. Want alleen Den Haag wist precies van die afspraak. De Duitsers konden daarom de Peel- Raamstelling makkelijk doorbreken. En aanrukken op het Albertkanaal om slag aan te gaan met de overrompelde Belgische infanteristen.

Daarom moet Nederland zich bij de harde BREXIT voorbereiden op een plan B. Dat kan bestaan in het revitaliseren van de verdragen met Londen voor de toetredingsbeslissing van 1967. Verdragen die Den Haag sloot en die nooit opgezegd zijn. Dan gelden ze nog. Dat is de Britse opvatting, want recht dat eenmaal ontstaan is, kan niet in het niets verdwijnen, wat ook de uiterlijke vorm en status ervan moge zijn. Dat kan via toevoeging van interpretatieve verklaringen en memoranda of understanding die die verdragen actualiseren naar hedenlandse, vergelijkbare, begrippen. Lees voor “Koningin der Nederlanden, Wilhelmina” maar “Nederland” of “Nederlandse regering”. Lees voor “telegraaf”: “digitale snelweg” en voor “telefoontap”: “digitaal afluisteren”. Ik denk hier aan het strafrechtelijke rechtshulpverkeer. Nederland als transitland heeft veel aan dit soort rechtshulpverkeer bij het bestrijden van de transterritoriaal georganiseerde criminaliteit. Londen natuurlijk ook. Maar zonder verdragsbasis kan dat eigenlijk niet. Veel Victoriaanse Verdragen lenen zich voor die extensieve toepassing. Men heeft dan niet opnieuw onderhandeld, maar bestaande verdragen via diplomatieke bijstellingen gemoderniseerd. Die hermeneutische bandbreedte moet altijd beproefd worden. Want bij de harde BREXIT zal Brussel geen B-variant kunnen produceren. Het overziet de praktijk niet voldoende. Er is dan een BREXIT. Een harde. Maar Nederland heeft dan een vangnet om de harde val te stuiten. BREXIT is alleen BREXIT als er BREXIT op staat. Daar weet Boris alles van.